

Joško Božanić
Komiža

RJEČNIK GOVORA SELACA NA OTOKU BRAČU

Pojava rječnika nekog mjesnog govora svakako je prvorazredan kulturni događaj za dotičnu organsku društvenu zajednicu, a u vremenu kada se organski govori ubrzano gube u procesu jezične standarizacije. Riječ je zapravo o nestanku organske zajednice ljudi, riječ je o nivelaciji života, o nestanku tradicionalnog ljudskog okruženja, o unifikaciji na svim razinama života. Ti mali svjetovi okupljeni oko mjesnog kampanela sa svojom vlastitom gravitacijom, sa svojom bogatom kolektivnom memorijom, sa svojim jezikom, običajima, iskustvom određenim specifičnim uvjetima života, sa svojim sustavom prenošenja i čuvanja znanja, umijeća, običaja, leksika itd., a bez potpore bilo kakvih institucija koje na nacionalnoj razini čuvaju i održavaju znanje, počele su gubiti svoju gravitacijsku silu koja tu kolektivnu memoriju drži na okupu. Proces globalizacije nemilosrdno uništava sve posebnosti organskih zajednica te nastupa vrijeme kada je te posebnosti moguće vidjeti tek kao kulturno dobro, kao vrijednost muzejsku koju valja sačuvati od zaborava. Ta spoznaja razlog je pojavi nastojanja da se sačuva riječ koju je život već prebacio iz sfere komunikacije na područje koje bismo mogli imenovati atributom estetskog ili kulturnog dobra.

Tako se pojavljuje svijest o riječi kao spomeniku kulture, svijest o riječi kao kulturnoj činjenici koja izaziva brigu i mar kolekcionara starina. Za razliku od artefakata koji često mogu preživjeti stoljeća te pružiti iscrpnu informaciju budućim istraživačima, riječ je od krhkog materijala stvorena, ona se u usmenim kulturama, kakve su upravo te o kojima govorimo, čuva tek u ljudskoj memoriji. Kad nestaje svijet u kojemu su one, te riječi, u životnoj svakodnevici imale uobičajenu komunikativnu funkciju, blijede i one iz ljudskog pamćenja i bivaju isključene iz usmene predaje. Prekida se

tada kontakt s ishodištem, sa samim temeljem tog malog svijeta kojemu je dotični jezični idiom bio izraz njegova identiteta u većoj mjeri nego li bilo koji drugi oblik kulturnog bića organske ljudske zajednice.

Svijest o toj činjenici, svijest da spašavanje zavičajnog leksičkog blaga jest, makar simboličan, čin spašavanja jednog malog, ali u svemiru jedinstvenog svijeta, koji je trajao stoljećima, pokretač je kolekcionarske strasti jednog Bračanina iz Selaca, čakavskog pjesnika Siniše Vukovića.

U izdanju splitske izdavačke kuće Laus pojavio se nedavno rječnik Siniše Vukovića, koji obuhvaća iznimno bogat leksik jedne male organske zajednice, kakva jesu Selca na otoku Braču. To je poduhvat koji zaslužuje kako kritičku prosudbu tako i priznanje za leksički prinos hrvatskoj leksikografiji na području čakavskog narječja .

Ovaj rječnik ide u red onih rijetkih rječnika organskih zajednica u hrvatskoj leksikografiji koji brojem premašuje deset tisuća natuknica. Takvi rječnici najčešće su rezultat dugogodišnjeg rada pojedinaca koji njihovim objavljivanjem zaokružuju svoje životno istraživačko djelo. Siniša Vuković tek je na početku svog istraživačkog leksikografskog rada, a rječnik koji nudi javnosti ima odlike zrelog leksikografskog djela u obradi pojedine natuknice te po svom obimu, iznenađujuće velikom za ovo malo bračko naselje na jugoistočnoj strani otoka Brača.

Rječnik nekog organskoga govora, više je od pukog leksikografskog djela. Takav je rječnik svojevrsna knjiga sjećanja, imenik nestalih stvari, nestalog svijeta. Temelj opstanka ovog malog insularnog svijeta bio je vazda kamen. To je svijet kamenara, svijet klesara, a njihov zanat dobio je dosad najpotpuniji rječnik upravo u ovom djelu Selčanina Siniše Vukovića.

U vremenu sveopće standarizacije i nivelacije, vijest o postojanju nekog još uvijek živog i osebnog govora, vijest je o postojanju jednog svijeta u svemiru pa ma kako on malen bio. Vukovićev rječnik takva je vijest. Ta knjiga svjedoči o stoljećima života ovog naselja na bračkom kamenu, o njegovim korijenima u vremenu i jeziku.

Siniša Vuković, glazbenik po struci, a leksikograf po ljubavi za zavičajnu jezičnu baštinu, strastveni je zapisivač riječi koje je vrijeme potisnulo na rub zaborava. On se upušta u poduhvat spašavanja govora svog zavičaja u trenutku kada postaje svjestan neminovnosti njegove nezaustavljive erozije i 1993. započinje svakodnevno bilježiti riječi koje naviru iz sjećanja i one koje izgovaraju posljednji svjedoci kulture usmenosti njegova zavičaja.

Siniša Vuković u popisu konzultirane literature navodi brojne relevantne naslove iz područja čakavske leksikografije, što je pokazatelj savjesnog odnosa prema poslu u kojemu nije stručnjak po obrazovanju. Međutim, pisci rječnika poput Siniše Vukovića, zaljubljenika u zavičajnu jezičnu baštinu, dragocjeni su u ovom poslu, tim više što su u hrvatskoj dijalektologiji sustavna terenska leksikografska istraživanja iznimna. Ovakvi prilozi u toj situaciji dragocjeni su prinosi, unatoč mogućim nedostacima, hrvatskoj leksikografiji.

Siniša Vuković ne nudi uvijek najprecizniju definiciju pojma što ga imenuje pojedina natuknica. Također moglo bi se kritički primijetiti da u interpretaciji natuknica nema dovoljno primjera živog govora koji bi omogućili kontekstualno nijansiranje semantičkih vrijednosti riječi. S druge strane, ima nepotrebnih informacija koje opterećuju rječnik kao npr. podatci o stvarnim osobama čije nadimke navodi. Međutim, moramo istaknuti da je upravo vrlina ovog rječnika to što on obuhvaća antroponimiju i toponimiju Selaca. Ukupnom leksičkom inventaru nekog govora svakako pripada i onomastički leksik. On u ovom rječniku možda nije potpun ni sustavno istražen, ali sigurno predstavlja znatan onomastički prinos u prezentaciji ukupnog leksika Selaca na otoku Braču.

Mnogi rječnici lokalnih govora nisu pouzdani u svojoj akcentuaciji. Za ovaj pak rječnik možemo reći da se možemo pouzdati u istančano uho glazbenika Siniše Vukovića koji veliku pažnju posvećuje skrupuloznom bilježenju akcenata.

Ričnik selaškega govora Siniše Vukovića značajan je prinos hrvatskoj leksikografiji, istraživanju leksika čakavskog narječja, a posebno istraživanju leksika otoka Brača koji, zahvaljujući višegodišnjem istraživačkom radu velikog hrvatskog leksikologa akademika Petra Šimunovića i njegovih suradnika, predstavlja vjerojatno najbolje istraženo područje čakavskog narječja.